

Molter Károly hagyatéka

Fáradt, öreg testét magába fogadta a marosvásárhelyi református temető, amelynek földjében a két Bolyai is pihen. A város úgy búcsúztatta fogadott fiát, mint akivel egy korszak száll sírba. A halál nemcsak a lét és nemlé mezsgyéje, hanem — író, művész számára különösen — az első igazi megméretés. Most már nemcsak egy új műről van szó, nemcsak egyik-másik kritikus véleményéről, nem is rokonszenvről és ellenszenvről, hanem közössé lett szellemi vagyonról, olyan hagyatékról, amelyért nyomban jelentkeznek az örökösök. Az utókor, illetve utókorok. S noha az egyes művek, a maguk értékük és jellegük szerint külön sorsukat hordozzák tovább, immár az egész számít igazán: az életmű.

Molter Károly teljes egész, művészileg, erkölcsileg, társadalmilag-nemzetileg minden eresztékében maradandó életművet épített fel valamennyiünknek — Marosvásárhelyen. Ahogy temetői szomszédai, a Bolyaiak jelképekké emelkedtek tudatunkban, úgy keressük most, Molter Károly földi életének ellobbanása után szellemi öröklétének, lelki, művészi hagyatékának jegyeit. Az örökösök önzésével, hogy a molteri szellem gazdagítónk, oltalmazónk, serkentőnk lehessen.

Volt-e tudományos élet Vásárhelyen a két Bolyai előtt? Persze, hogy volt. De az ő szellemük sugárik vissza minden előttük jártra is, mintegy fókuszba gyűjtve századok küzdelmeit és eredményeit. Volt-e irodalom Vásárhelyen Molter előtt? Volt, hogyne, nyomban eszünkbe jut Aranka György, Petelei István, felidéződik Tolnai Lajos, de az ő alakjuk, győtrődésük és indulatuk is újabb távlatokat kapott Molter Károssal, mivel a vásárhelyi szellemet eleddig legigazibbul Molter irodalma, embersége, haragja és bizakodása testesíti meg.

Úgy élni Vásárhelyen, a század eleji provincia kisvárosában, mintha legalábbis Párizs utcaköveit róná, a Bolyaiak egykori házáatól fel a dombtetőre, a kollégiumig, úgy írni a kisváros embereiről, hőseiről és szélhámosairól, mintha Stendhal világa venné körül, úgy gúnyolódni Mikszáth módján, Swift módján, Anatole France módján minden kisszerűséggel, egyéni és közös gyarlósággal, hogy az első-sorban neki fájjon, őt sebezze meg, úgy támadni kritikában az értéktelent, a talmit vagy a csalást, hogy az igény vezesse tollát, ne az elfogultság, úgy szeretni az embereket, hogy önmagát kínálja fel gúny tárgyául is, ha kell, noha az öngúnyhoz szükséges legtöbb emberi bátorság, művészi kérlelhetetlenség és lelki nemesség, úgy küzdeni értelmes társadalmi célokért, hogy ez a harc az egyetemes haladást szolgálja, úgy állni a magunk erdélyi magyar szellemi-lelki talaján, hogy az igazi nemzeti értékeket mutassuk fel, és ne bántuk mások értékeit, lelkiségét, érzékenységét — ez az a molteri világ, amelyet örökségül hagyott ránk.

Írói és emberi hagyatéknak egyképpen nélkülözhetetlen!

Az íróság tehetség dolga, feltétlenül. De ha csak talentum kellene, több lenne az író és kevesebb az irodalom. Molter Károly művészete példa arra, hogy mivé nemesíthet egy tehetséget a fegyelmező műveltség és az ítélkező erkölcs. Az irodalomtörténet Molter regényeiből, színdarabjaiból, novelláiból, kritikáiból és publicisztikai írásaiból mutathatja ki ezt. Nyilván megállapítja azt is, hogy egyik munkája művészileg teljesebb a másiknál, egyik műfaj jobban tolla alá simult a másiknál. Az irodalomtörténészek joga és kötelessége a válogatás. De aligha találhat bárminő vizsgáló igyekezet egyetlen Molter-műben is sanda szándékot, alakoskodást, elvtelen elnézést vagy baráti túlbecsülést. E művek kötőanyaga a tehetség, a művészi látás és az erkölcsi tartás együttesen.

Vajon nem időszerű — és mindig időszerűnek maradó — testamentum-e ez?

A másokkal és önmagával tréfálkozó, sőt gúnyolódó Molter számára az írás halálosan komoly munka volt — olvassuk csak a kritikáit. A barátság az egyén, a teljes ember igazi őszintesége — gondoljunk a Molter ház vendégeire: megfor-

dult itt a kortárs magyar írók majdnem mindegyike, szívesen jöttek a Köteles Sámuel utcába románok, németek. A nemzeti elkötelezettség a legteljesebb egyetemesség, a népek, nemzetek, nemzetiségek, illetve a mindig egyenértékűnek tartott nemzeti kultúrák testvérisége — vegyük csak elő Molter Károly publicisztikai írásait: egyszerre vívott, éles tollal, az erdélyi magyar tudat torzulása és a bárminő megszorítás, háttérbe taszítás, nemzeti türelmetlenség ellen. „Én hiszek a különböző nyelvű szellem rokonságában — írta Molter a harmincas évek elején —, azért reméltem egy Eötvös- vagy Bálcescu-folytatást, vagy csak egyetlen fölemelt komoly férfiszót, egy megálljt a lélek reflexmélyéből a sovinizmus rozsdás motollájának.” Mert — említhetjük egy másik írását — amit anyánktól szépnek tanulunk, azt más anya szülötte is fölmutathatja békítő szépségnek: íme, embernek lenni más nyelven is lehet. Minden nyelven lehet!

Alighanem Molter Károly volt a romániai magyar irodalom egyik legrokonszenvesebb egyénisége. A múlt idő nem is érvényes; csak testi létére vonatkozatható.

BEKE GYÖRGY

VÁRNAI LÁSZLÓ FOTOGRAFIKÁJA